

Liito-oravaselvityksiä

Akaan Viialan Alkkula

Lasse Kosonen
Tmi Luonto-Lasse

1. Johdanto

Sain keväällä 2024 tehtäväkseni inventoida Akaan Viialan Alkkulan alueen liito-oravat, esiintymisen ja nykytilan. Työn teettäjänä oli Akaan kaupungin kaavoitusosasto. Viimeisin arvio liito-oravien (*Pteromys volans*) populaatiokoosta Suomessa on vuodelta 2006. Silloin määräksi arvioitiin 143 000 naarasta. Arvioon sisältyy huomattavan paljon epävarmuutta, sillä tarkan yksilömäärän arviointi on vaikeaa. Liito-orava ei esiinny EU:n alueella runsaana muualla kuin Suomessa. Tämä on antanut aiheen sen olla erityisen tarkkailun kohteena Suomen rajojen sisäpuolella. Lapista liito-orava puuttuu kokonaan.

Kuva 1. Käsiteltyä metsää Alkkulan alueella.

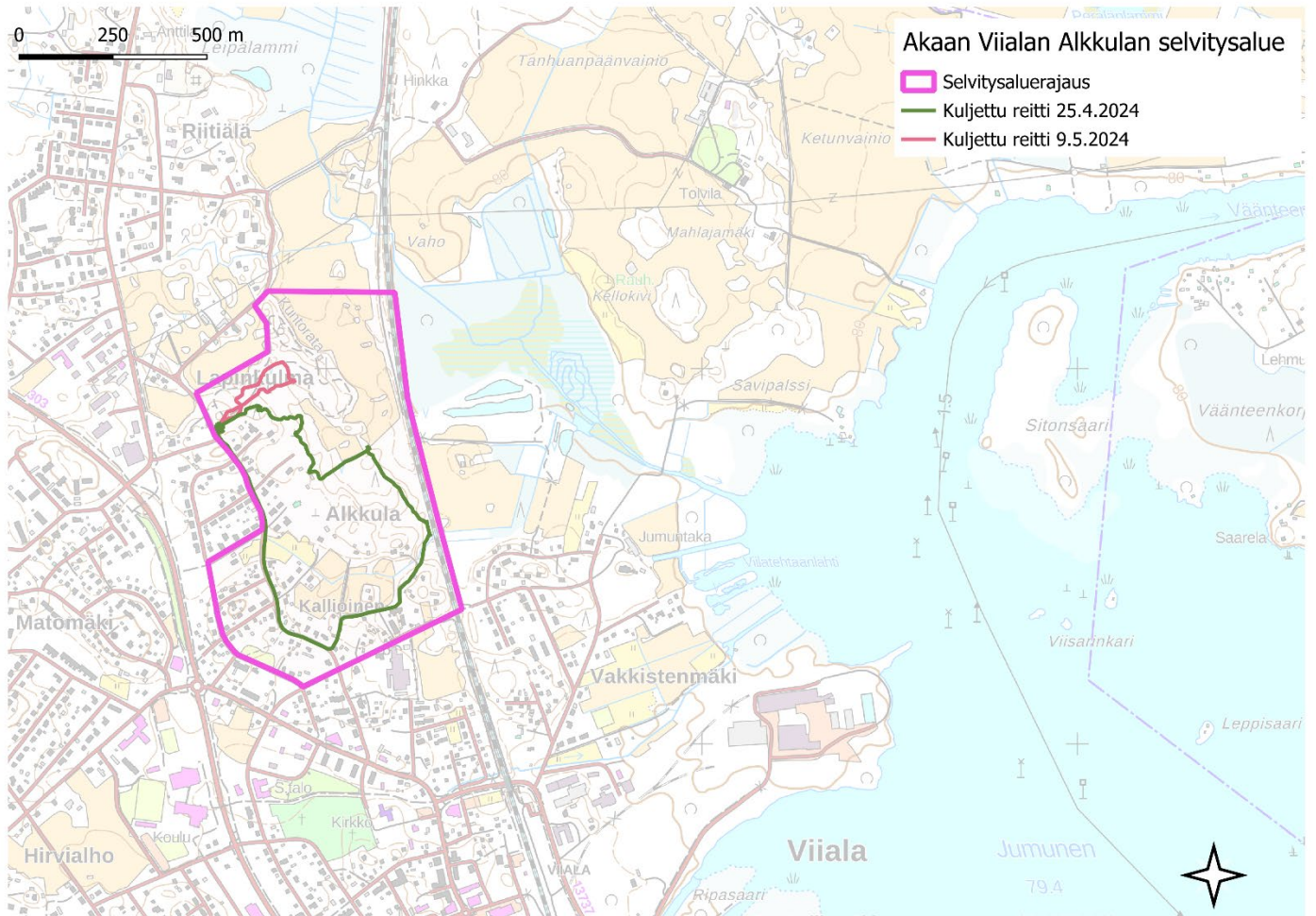
2. Alue ja menetelmät

Työ tehtiin kahtena päivänä huhti-toukokuussa. Selvitysalue on esitetty kartassa 1. Inventointipäivät olivat 24.4. 2024 ja 9.5. 2024. Kaava-alueen pinta-ala oli n. 45 hehtaaria, josta 11,5 hehtaaria oli liito-oravan esiintymiselle soveltuvaa. Suurempi osa alueesta oli joko asuntoaluetta tai niittymäistä avointa aluetta. Alueella kierreltiin liito-oravalle otollisessa elinympäristössä ja tarkastettiin puiden tyviosia papanoiden löytämiseksi. GPS-paikantimen (Garmin Montana 750i) avulla tehtiin kulkureittiä alueella (kartta 1.). Käytössäni oli myös huippuluokan kiikari (Leica 10 x 42), jolla tarkkailin mahdollisia pesimäkoloja ja oravan pesiä, joita myös liito-orava voi käyttää lisääntymiseen ja lepäilyyn. Käytössäni oli myös digikamera kuvien ottamiseksi.

Raportin valokuvat ovat luontoharrastaja Joni Raivion ottamia, jotka hän on antanut käyttööni. Tästä esitän hänelle lämpimät kiitokset.

Selvitysalue koostui osaksi liito-oravalle sopimattomista niittymäisistä, avoimista alueista ja toisaalta metsäisistä alueista, joka oli pääasiassa kuusivaltaista tuoretta kangasta. Joukossa oli jonkin verran lehtipuustoa, mutta kookkaita haapoja oli vain viisi. Haavat kartoitettiin pisteinä GPS-paikantimella (kartta 2.). Lisäksi oli jonkin verran nuorta haavikkoa. Myös mäntyä kasvavaa metsää oli vähemmistönä. Selvitysalueen länsiosissa on pieni joukko isoja lehtikuusia. Osalla aluetta oli kasvillisuuden perusteella havaittavissa lehtomaisuutta. Tällaisia kasvilajeja olivat valkovuokko (*Anemone nemorosa*), lehtokuusama (*Lonicera xylosteum*), taikinamarja (*Ribes alpinum*), mustakonnanmarja (*Actaea spicata*) ja rehevät saniaispöheiköt, useita saniaislajeja. Vieraslajeista alueella kasvoi tervtusen (*Sambucus racemosa*) taimia. Tammen (*Quercus robur*) taimia oli myös muutamissa kohdin.

Osittain metsä oli hakattua ja muulla tavalla käsiteltyä (kuva 1.). Polkuverkostoa alueella on jonkin verran. Selvitysalueen länsi- ja eteläosissa on vanhaa omakotiasutus-alueita.

Kartta 1. Selvitysalue (liila raja) ja alueella kuljetut reitit (vihreä ja punainen raja) GPS-paikantimen mukaan.

Kuva 2. *Lehtokuusama tuotti metsässä runsasta, mutta valitettavasti myrkyllistä marjasatoa.*

3. Liito-orava Suomen lainsäädännössä

Liito-orava on Suomessa luonnonsuojelulailla rauhoitettu. Sitä ei saa tappaa, ottaa eläiksi tai häiritä sen pesiessä, eikä kuolleita yksilöitä saa säilyttää ilman viranomaisten lupaa. Laji kuuluu Suomen kansainvälisiin vastuulajeihin eli Suomella on kansainvälinen vastuu sen säilyttämisestä.

Liito-orava kuuluu Euroopan unionin luontodirektiivin tiukasti suojeltujen lajien IV (a) -listalle, jonne luetteloitujen lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty. Sen seurauksena liito-oravan asuttamilla paikoilla täytyy suorittaa erityistoimenpiteitä, kun metsää suunnitellaan kaadettavaksi tai maisemaa muuten muutettavaksi. Maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön asettaman työryhmän vuonna 2004 laatimien ohjeiden mukaan uudistushakkuissa on liito-oravan pesäpuun ympärille jätettävä hakkaamatta vähintään 10–15 metrin alue. Liito-oravalle on myös varmistettava kulkuyhteys puuryhmästä läheisiin metsiin esimerkiksi jättämällä hakkuuaukealle puista riittävän tiheä rivi.

Uhanalaisluokituksessa liito-orava on luokiteltu silmälläpidettäväksi (NT = *near threatened*), joka ei ole varsinaisesti merkitse uhanalaisuutta, vaan on osoitus seurannan tarpeesta.

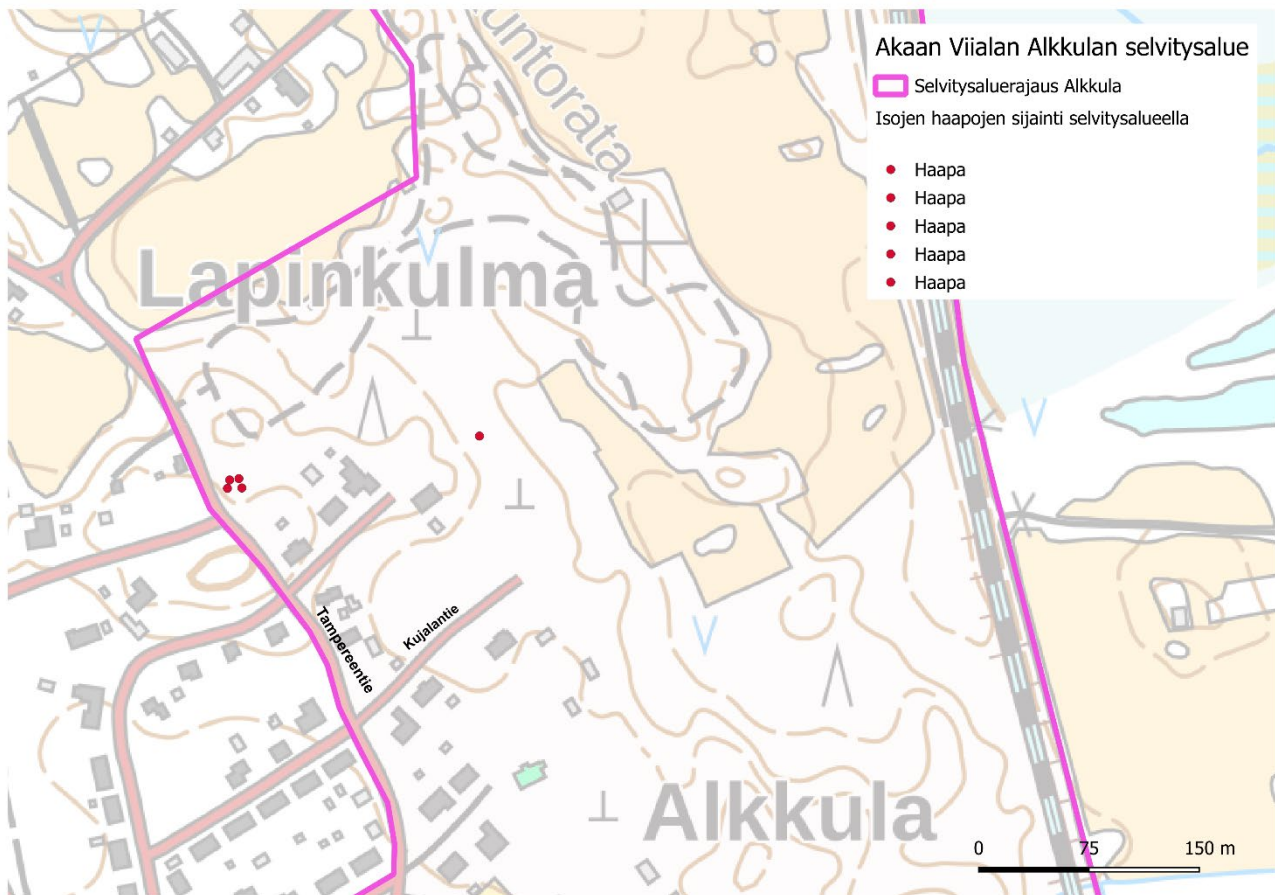
4. Kevään tarkkailu - selvityksen menetelmät

Kävin selvitysalueella kahdesti, 25.4.2024 ja 9.5.2024 ja liikuin alueella 12.00–18.00. 12.7. 2024 kävin vielä ottamassa valokuvia selvitysalueesta ja sen kasvistosta entisten valokuvien lisäksi (ottajana Joni Raivio).

Erityisesti tarkkailin isoja haapoja, mutta kiinnitin myös huomiota isoihin kuusiin, raitoihin ja pienissä määrin koivuihin. Mäntyjen alustoja tarkkailin vain hyvin pintapuolisesti, koska männyllä ei ole liito-oravalle ei ole juurikaan merkitystä ruokailu- tai liisääntymispuuna. Se voi toki käyttää mäntyä siirtymäpuuna alueelta toiselle, mutta se voi käyttää siihen myös mitä hyvänsä sopivaa puuta.

Kuva 3. Alueella oli paikoin komeita siirtolohkareita.

Kartta 2. Isojen haapojen sijainti selvitysalueella.

Pienet, riisinjyvän kokoiset papanat on helppo tunnistaa sinapinkeltaisesta väristään, joita on usein ”kasapäin” liito-oravien suosimien puiden alla. Kokenut liito-oravakar-toittaja voi huomata puiden rungoilla myös tummia virtsajälkiä. Parasta havainnointi-aikaa on lopputalvi - loppukevät. Myöhemmin papanat hukkuvat kasvillisuuteen ja niiden värikin muuttuu ruskeaksi- harmaaksi ja nopeammin hajoavaksi kesän ja syksyn sateissa. Tällöin niitä on vaikeampaa havaita ja löytää.

Kuusien ja haapojen alustoja tarkkailin kiinteämmin, ja tarkkailin myös näiden puiden rosoista kuoren pintaa, johon usein takertuu liito-oravan papanoita ainakin yksitel-len. Lisäksi puista yritettiin löytää mm. kiikarin avulla mahdollisia pesäkoloja ja ora-vanpesiä, joita liito-oravat voivat myös käyttää lisääntymiseen. Oravia (*Sciurus vulga-ris*) alueella oli jäljistä pää-tellen (ruokailujätteet, jalan jäljet) melko runsaasti. Suoria näköhavaintoja en oravasta tehnyt.

Käytössäni oli GPS-paikannin (Garmin Montana 750i), jonka avulla kirjattiin muistiin haapojen esiintymispisteet ja kävellyt reitit (kuva 2.). Käytössäni oli myös tehokas,

huippuluokan kiikari (Leica 10 x 42), jonka avulla tarkkailin mahdollisia pesäkoloja ja oravanpesiä. Digikuvia otettiin puista, biotoopista ja maisemasta.

Kuva 4. *Valkovuokko kertoo selvitysalueen maaperän lehtomaisuudesta.*

5. Tulokset

Liikkeelle lähdettiin molemmilla kerroilla selvitysalueen lounaiskulmasta, jossa oli tien vieressä kaadettuja haavanrunkoja pinossa. Ensimmäisellä käynnillä tarkkailtiin alueen eteläosaa. Metsä oli tuoretta mustikkatyypin kuusikkoista kangasta, melko kivikkoista ja metsässä oli useita isoja siirtolohkareita. Koivuja oli jonkin verran sekapuuna. Lahopuustoa on melko vähän. Yksi iso raita (rungan paksuus 112 mm) kasvoi myös alueella. Viisi isoa, elinvoimaista haapaa oli myös alueella. Niiden runkojen paksuus mitattiin rinnan korkeudelta (ns. rym-mitta): 107, 110, 79, 134 ja 114 millimetriä, mutta liito-oravista ei havaittu merkkiäkään, vaikka runkojen tyviosat tutkittiin tarkoin.

6. Suositukset

Vaikka liito-oravasta ei havaittu jälkeäkään, saati papanoita eikä myöskään kolopuita, liito-oraville tarjoaa selvitysalue toki mahdollisuuksia lisääntymiseen ja ruokailuun. Haapoja alueella on vähän, vain viisi isoa haapaa ja vesoja jonkin verran, mutta selvitysalueen metsäiset osat ovat pääasiallisesti kuusivaltaisia, tuoreita kangasmetsiä. Haapoja kannattaa mahdollisuuksien mukaan säilyttää. Alueella voi olla merkitystä myös siirtymäreittinä selvitysalueelta toiselle.